

דף עד

- קג. א. מהם חילוקי דיני 'בורר' המבוארים בסוגיא?
 ב. הפורם סילקא (= תרד) בשבת / החותך עצים דקים — מה דינו?
 ג. המשליך יתד לתוך התנור / המרתיה זפת — מה דינו?
 ד. כמה חטאות מתחייב העושה חבית / תנור / כוורת בשבת?
 ה. מה דינו של הטווה צמר על גבי הבהמה בשבת?
 ו. מה דינו של התולש את הכנף, הקוטמו והמורטו?
 ז. מהו שיעור תפירה שחייבים עליה בשבת?
- א. הבורר כדי לאכול לאלתר (הוא או אחרים. עפ"י תוס') — מותר לכתחילה (עולא, אביי ורבא). ברירה לבו ביום — לעולא מותר. לאביי ורבא — חייב חטאת.
 ברירה ביד — רב יוסף התייר. בקנון ובתמחוי — לרב יוסף ורב אשי, פטור אבל אסור. לרבי ירמיה מדפתי משמע שחייב. בנפה ובכברה — חייב לדברי הכל.
 ברירת אוכל מתוך פסולת — לרב המנוא, מותר. ונסתפק רב דימי בדעת רב ביבי שמא אוסר לברור אוכל מתוך פסולת.
- א. כתב רבנו חננאל, וכן נקטו התוס' הרמב"ן והר"ן והרי"ד: אין התר לברור לאלתר אלא ביד, אבל בקנון ובתמחוי — אסור ופטור, ובנפה וכברה — חייב.
 ולבו ביום — אפילו ברר ביד חייב חטאת לאביי ורבא, שהלכה כמותם.
 עוד כתבו הראשונים (ר"ח, רי"ף, רמב"ן ור"ן). וכן דעת רוב הפוסקים — ע' באה"ל ש"ט, ד: אין התר לברור לאלתר אלא אוכל מתוך פסולת, אבל הבורר פסולת מתוך אוכל — חייב חטאת. (ומכלל זה שאסור לברור אוכל מתוך הפסולת אלא לצורך אכילתו לאלתר. והתוס' פרשו שבוה נסתפק רב דימי, האם מותר לברור אוכל מתוך פסולת לפני הגשת המאכל לשלחן). יש מי שחידש שבקנון ותמחוי וכיוצא בזה, אפילו ברר פסולת מתוך אוכל — אינו חייב, וגרע מבורר בידו, כי מכל מקום שינה מן הדרך. (עפ"י שו"ת אור לציון ח"א כז, ד-ה).
- ב. שיעור 'אלתר' פרש רבנו חננאל: לאותה סעודה שהוא מיסב בה. והכל כפי דרכו של אותו אדם לסדר את המאכלים לסעודה (ע' אגרות משה או"ח ח"ד עד 'בורר' ג).
 ג. לדעת התוס', זה שהתירו בברירת אוכל מתוך הפסולת, דוקא כאשר האוכל מרובה מן הפסולת, אבל כשהאוכל מועט והפסולת מרובה — דרך הברירה להפך, להוציא האוכל מתוך הפסולת. והרמב"ן והר"ן חולקים.
- חזקה אמר: הבורר תורמסין מתוך פסולת שלהן — חייב. ובארו בגמרא, ששונים התורמסים מתוך שנשלקים הרבה, אם לא יטלום — יסריחו, לכך נטילתם דינה כנטילת פסולת מתוך אוכל.
 יש גרסאות ופירושים אחרים (מובא ברש"י): כאשר נוטל התורמסין לאחר השליקות הראשונות מתוך שאר מינים, הואיל ואם לא יישלקו עוד הריהם מסריחים, שלא כשאר המינים — לכך נחשבים התורמסים ל'פסולת' ושאר המינים ל'אוכל'.
 פירוש נוסף: כיון שהתורמסים נשלקים הרבה, בנטילתם ביד הם נימוחים, ולכך נידונים כ'פסולת' בנטילתם.
- ברירת שני מיני אוכלין — משמע בסוגיא שהאוכל שהוא חפץ בו עתה דינו כ'אוכל', וזה שאינו חפץ בו — דינו כ'פסולת' (עפ"י תוס' ורא"ש).

א. יש סוברים ששני מיני אוכלין מותר לברור כל אחד מהם, כשרוצה לאכול לאלתר, שלא כדין אוכל ופסולת. ורק בשני מיני אוכלין נחלקו רב אשי ורבי ירמיה מדפתי, אם בקנון ובתמחוי חייב או פטור.
ב. משמע בסוגיא שמותר לשטוח מינים שונים כדי שיתפורו ויהא מותר ליטול מהם את הצריך. והיא עצה טובה לברור סכו"ם, על ידי זריקתם על השלחן שיתפרדו (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ד עד 'בורר' יא. וע' הר צבי כאן).
ברירה פחות מכשיעור רב חסדא (/ רבה) התיר, (שסבר דרך אכילה היא. תוס'). ורב יוסף אסר. רש"י כתב שאסור מן התורה, כדין 'חצי שיעור' שבכל מקום. ואין הדבר מוסכם.

ב. הפורם סילקא (לחתיכות דקות מאד. עפ"י רש"י ותוס' קיד:) והחותך עצים דקים לחתיכות קטנות (לצורך הבערתם) — חייב משום טוחן (עפ"י רש"י. וע' רי"ף. והרמב"ם פרש הנוטר עצים וחייב משום הנסורת). אמר רב אשי: אם מקפיד לחתוך במדה — חייב משום מחתך.
א. כתבו התוס': דוקא פורם סילקא, (שכן דרכה בכך. תורא"ש), ולא שאר ירקות. ויש מפרשים: דוקא בירק שאינו נאכל כמות שהוא, וצריכים לחתכו דק כדי לבשלו.
ב. כתב הרשב"א בתשובה (ח"ד עה. ומובא בר"ן), לא אסרו פרימת סילקא אלא במחתך לאכול מחר או לאחר שעה, אבל לאכול לאלתר — מותר, כמו לענין בורר. ויש חולקים על כך. וכתב הבית-יוסף שמותר מין הדין ומכל מקום נכון לעשות הסלט מחתיכות גדולות קצת ושיאכלוהו לאלתר (וכן פסק המשנה-ברורה שכא סקמ"ה. והחזו"א נג) פקפק בעיקר ההתר לטחון כדי לאכול לאלתר).
ג. מותר לחתוך צנן ומלפפון וכדו' לפרוסות דקות מאד (עפ"י מנחת שלמה צא, יג; אגרות משה או"ח ח"ד עד 'טוחן' ג).

ג. המשליך יתד (כן פרש"י. והרי"ף פרש: גללי בהמה) לתנור, וכן המרתיח זפת [אעפ"י שעושה כן כדי להקשותו] — חייב משום מבשל, בגלל הריפוי והריכוך.

ד. אמר רבא: העושה חבית (של חרס) בשבת — חייב שבע חטאות.
רש"י: משום טוחן, בורר, מרקד, לש, ממחק, מבעיר, מבשל.
והתוס' כתבו לחייב משום בונה. וכן הרי"ד מנה 'בונה' והוציא 'בורר', כי כשמרקד מוציא כל הפסולת וכל הצרורות שבו. ואפשר שהתוס' אינם מונים 'טוחן', וכדעת הסוברים שאין טוחן אלא בגידולי קרקע (ע' תרומת הדשן נו; או"ח שכא, ט. ואולם ע' חזו"א נז).
והערוך ('חבית') מנה 'בונה' ו'מכה בפטיש', והשמיט מרקד וממחק.
הרו"ה השמיט טוחן והוסיף חורש — כאשר חפר גומא ליטול העפר, ובאופן שצריך גם לגומא.
תנור — חייב שמונה. (שלאחר צירופו טחו בטפילה, וזהו גמר מלאכתו וחייב משום 'מכה בפטיש', משא"כ בחבית שהיא נגמרת מאליה בתנור. רש"י).
כוורת — אחת עשרה.
רש"י: קוצר ונוטע (— בזמירת הקנים), מעמר, בורר, ממחק, טוחן (— כשבקע הקנים), מחתך, מיסר, עושה שני בתי נירין, אורג, מכה בפטיש. בכוורת אין לחייב משום 'בונה', כי אריגתה היא בנייתה, וכיון שמחשב 'אורג' אי אפשר לחשב 'בונה'. תורי"ד.

רבנו חננאל (וכ"ה בערוך) השמיט טוחן וממחק והכניס דש (— כשמקלף הקנים) ובונה (וע' שבט הלוי ח"א ק"ג).
 עשה לה שפה בפיה — שלש עשרה. (נוספים: תופר וקושר. ויש אומרים תופר וטווה. ער"ה; שבט הלוי ח"א ק"א, ג).

ה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת — חייב שלש חטאות; משום גוזה, מנפץ וטווה. רב כהנא אמר: פטור, שאין זו דרך גזיזה ניפוץ וטויה. [ואעפ"י שכך עשו נשים חכמות-לב במלאכת המשכן, אין זו דרך כל אדם, הלכך נחשב 'כלאחר יד'].
 ו. התולש את הכנף מן העוף (בין מחיים בין לאחר מיתה. ראשונים) — חייב משום גוזה. הקוטמו (= חותך את קצהו, וראוי להניחו בכר וכסת) — חייב משום מחתך. והמורטו — חייב משום ממחק.

ז. התופר שתי תפירות — חייב. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: והוא שקשרן (בקצות החוט, שאם לא כן אין התפירה מתקיימת ופטור).

דף עה

קד. א. אלו שלש הלכות מובאים בסוגיא מרב זוטרא בר טוביה בשם רב?

ב. הצד חלזון ופוצעו בשבת — מה דינו?

ג. השוחט בשבת — משום מה הוא חייב?

ד. המולח עור ומעבדו — כמה הוא חייב?

ה. המולח בשר בשבת — מה דינו?

ו. על אלו דברים חייבים משום 'ממחק', 'מחתך', ו'מכה בפטיש'?

ז. מהו חומר במוחק מבכותב?

ח. האם חייבים על עשיית תולדה במקום אב?

ט. המיסך ואורג ושובט ומדקדק בהעלם אחד — כמה חייב?

א. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב:

המותח חוט של תפירה בשבת (בבגד התפור, ובמתיחתו מתהדקים חלקי האריג. רש"י) — חייב חטאת. דוקא חוט התפור, ולא שרוך המושחל בנקבים (רי"ד ועוד). ובשתי תפירות אינו חייב אלא אם קשר לאחר מתיחתו, אבל אם יש שם יותר משתי תפירות, חייב במתיחת החוט ללא קשירה (פוסקים שמו"ו. וע' שפת אמת; חיי אדם; שבט הלוי ח"ה קע"ג);

והלומד דבר אחד (אפילו מדברי תורה. פוסקים) מן המגוש [מין האדוק בעבודה זרה, מגדף תמיד ומסית אנשים לע"ז] — חייב מיתה. [אבל ממכשף מותר ללמוד עניני כישוף וכדו'] — כדי להבין ולהורות. ומכשף שהוא מין — לדעת הב"ח אסור ללמוד ממנו אפילו עניני כישוף, והש"ך מתיר. יו"ד סוס"י קע"ט]; —

והיודע תקופות ומזלות ואינו חושב — אסור לספר הימנו.

[אמר רב שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב — עליו הכתוב אומר ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו.